

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaosto

Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2023. Teema:
Rauhanturvaajaveteraanien kuntoutustarve ja kuntoutuksen rahoitus;
Puolustusministeriön lausunto

Rauhanturvaajaveteraanien kuntoutustarve ja kuntoutuksen rahoitus

Taustaa

Kriisinhallintatehtävien palveluksen aikaisesta tuesta vastaa Puolustusvoimat, käytännössä Porin prikaati. Psykkisen toimintakyvyn ylläpitämisen kannalta yhtä tärkeää on operaation aikana perheiden ja lähiomaisten tuki, jota tehdään yhteistyössä Suomen Rauhanturvaajaliiton kanssa. Kriisinhallintatehtävistä kotiutumisen jälkeen (noin 2-5 kuukautta) Puolustusvoimat järjestää kahden vuorokauden mittaisen kotiuttamiskoulutustilaisuuden, jossa toteutetaan henkilöstötukeen liittyviä keskusteluja.

Tehtävissä palvelleiden vertaistuki- ja kuntoutustapahtumien järjestäminen operaatiosta kotiutumisen jälkeen on lähes täysin Rauhanturvaajaliiton vertaistukitoiminnan varassa – ellei henkilöllä sitten ole fyysisen tai psykkisen hoidon tarvetta, jonka saamiseksi on olemassa toimivat järjestelyt. Rauhanturvaajaliiton vertaistukipuhelinpalvelu on toiminnassa 24/7 Rauhanturvaajaliiton vapaaehtoisten toimin. Pääesikunnan koulutusosasto järjestää säännönmukaisesti vuosittain vertaistuki- ja palautetilaisuuden kriisinhallintatehtävissä vammautuneille.

Valtiokonttorin johtamana kokoontuu kaksi kertaa vuodessa Sotilastapaturma-asiain neuvottelukunta, jossa käsitellään paljon myös kriisinhallintaan, mukaan lukien kuntoutus, liittyviä asioita. Osallistujina mm VK, PLM, UM, STM, PV, HUS, SRTL.

Puolustusvoimat on tehnyt Valtiokonttorin kanssa valtion yleistä vakuutusturvaa täydentävän, kriisinhallintahenkilöstöä koskevan tapaturmavakuutus sopimuksen. Sopimus mahdollistaa sen, että jos kriisinhallintaveteraani kokee palveluksesta kotiutumisen jälkeen tarvitsevänsä tukea esimerkiksi psykkisten oireiden, stressin tai sopeutumisvaikeuksien vuoksi, hän voi hakeutua hoitoon Helsingin ja Uudenmaan sairaanhoitopiirin (HUS) psykiatriseen konsultaatiopoliklinikkaan, joka toimii tuen valtakunnallisena koordinaattorina.

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaosto

Suomen Rauhanturvaajaliiton vertaistuen ja kuntoutuksen rahoitustarpeet

Vuodelle 2022 Rauhanturvaajaliitto haki STEA:lta 210 000€. Rahoituksella suunniteltiin vertaistukitoiminnan toteuttaminen muun muassa kahden henkilötyövuoden palkkauksella. Vuodelle 2022 avustukseksi STEA myönsi 110 000 euroa. Rahoitusvaje on merkittävä, joten puolustusministeriö on tukenut Suomen Rauhanturvaajaliittoa vertaistukitoiminnan ja vertaistukitapahtumien ja henkilöstön koulutuksen tukemisessa 120 000€ valtionapurahoituksella, paikaten täten vajaaksi jäänyttä STEA rahoitusta. Rahoituksella Suomen Rauhanturvaajaliitto kykenee toteuttamaan kriisinhallintaveteraanien kuntoutus- ja vertaistukitoimintansa lähes suunnitelmiensa mukaisesti vuonna 2022.

Vuodelle 2023 liitto on hakenut STEA:lta 110 000€, jolla vertaistukitoimintaa voidaan toteuttaa vain puolentoista henkilötyövuoden palkkauksella. Tämä rahoitus johtaa yhden henkilön työsuhteen keskeyttämiseen kesken vuotta. STEA:n myöntämää rahoitusta ei saa käyttää kuntoutustoimintaan. Vuodelle 2023 kuntoutus- ja vertaistukitapahtumien toteuttamiseen sekä henkilöstön kouluttamiseen ja toiminnan kehittämiseen esitetään lisärahoitustarpeena 200 000€.

Liiton toiminnan kehittämiseen sisältyvät kriisinhallintaveteraanikeskuksen toiminnallisuuksien kokeilu, mahdollisten NATO-jäsenyyden seurauksena tulevien operaatioiden henkilöstön kuntoutus- ja tukitoiminen kartoittaminen sekä tutkimustoiminta. Jatkovuosien osalta puolustusministeriön tavoitteena on turvata Suomen Rauhanturvaajaliitolle riittävä vuosittainen rahoitustuki valtion budjettivaroista, jolloin vuosittainen kuntoutus- ja vertaistukitoiminta, henkilöstön koulutus ja muu toiminta kyetään toteuttamaan riittävän laadukkaalla tavalla.

Kriisinhallintaveteraanien kuntoutuksen ja muun tuen kehittäminen

Puolustusministeriön sotilaallisen kriisinhallinnan veteraaniohjelmaan vuosille 2020-2023 on kirjattu tavoite: *Virtuaalisen tai fyysisen Kriisinhallintaveteraanikeskuksen perustaminen. Selvitetään sotilastapaturma-asiain neuvottelukunnassa joko virtuaalisesti toteutettavan tai fyysisen Kriisinhallintaveteraanikeskuksen käyttöönottoa. Keskus koordinoisi muun muassa kriisinhallintaveteraaneille tarjottavaa informaatiota tukimuodoista, kuntoutusmahdollisuuksista, kuntoutustapahtumista, veteraanikorttiin liittyvistä etuisuuksista, jakaa linkkejä eri virastojen kotisivuille ja tarjoaa asiakaspalvelua puhelimitse. Virtuaalisen tai fyysisen Kriisinhallintaveteraanikeskuksen palveluja voisi tarjota esimerkiksi Suomen Rauhanturvaajaliitto. Nykyisillä resursseilla*

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaosto

Suomen Rauhanturvaajaliitto kykenisi toteuttamaan vain osan edellä mainituista palveluista.

Keskuksen tehtävinä olisi koordinoita muun muassa kriisinhallintaveteraaneille tarjottavaa informaatiota tukimuodoista, kuntoutusmahdollisuuksista, kuntoutustapahtumista, veteraanikorttiin liittyvistä etuisuuksista, jakaa linkkejä eri virastojen kotisivuille ja tarjoaa asiakaspalvelua puhelimitse. Kriisinhallintaveteraanikeskuksen palveluja voisi tarjota esimerkiksi Suomen Rauhanturvaajaliitto. Nykyisillä rahoitus- ja henkilöstöresursseilla Suomen Rauhanturvaajaliitto kykenee toteuttamaan vain osan edellä mainituista palveluista. Keskuksen täysipainoinen perustaminen edellyttää lisäresursseja. Tavoitteena on kehittää rahoituksen järjestelyjä siten, että Suomen Rauhanturvaajaliitolle kyetään turvaamaan riittävä pysyvä rahoitus vuosittaisena budjettirahoituksena/valtionapuna. Tarvittaessa on lisäksi tarkasteltava olisiko sotilaallisten kriisinhallintaveteraanien tuesta tarvetta laatia oma laki, johon sisältyy kriisinhallintaveteraanikeskuksen resurssit ja tehtävät.

Keskuksen täysipainoinen perustaminen edellyttäisi lisäresursseja, esimerkiksi toteuttamalla talousarviorahoitus (noin 1 miljoona euroa vuosittain) ja selvittämällä mahdollinen lainsäädäntötarve (STM). Puolustusministeriö esittää yhtenä mahdollisuutena rahoituksen kirjaamisen valtion vuosittaiseen talousarvioon sosiaali- ja terveysministeriön 33.50 Veteraanien tukeminen lukuun, johon perustettaisiin uusi momentti: Valtionapu kriisinhallintaveteraanien kuntoutus- ja tukitoimintaan.

Suomen kriisinhallintapolitiikan kehittämiseksi asetetun parlamentaarisen komitean mietinnön suosituksissa on kirjaukset tukitoimien rahoituksen riittävästä tasosta ja ennakoitavuudesta sekä veteraanikeskuksen perustamisesta. Tähän liittyen yhtenä tavoitteena on kirjattu, että kehitetään kriisinhallintaoperaatioista palaavien pitkäaikaistukea ja tähän liittyvää kuntoutusta ja varataan siihen tarvittavat resurssit. Toimintaan osallistuvien järjestöjen taloudellinen tuki ja tätä kautta toimintaedellytykset tulee turvata.

Lisäksi puolustusministeriössä, yhteistyössä sosiaali- ja terveysministeriön ja Valtiokonttorin kanssa, on valmistelussa kriisinhallintaan liittyvän tapaturma- ja palvelussairauden korvaamisesta annetun lain kehittäminen: Koulutusajan tapaturma ja kuolemantapaus turvan parantaminen sekä traumaperäisen stressireaktion 6 kuukauden aikamääreen poistaminen.

Eduskunnan valtiovarainvaliokunnan hallinto- ja turvallisuusjaosto

Tutkimustietoa kriisinhallintaveteraanien tuen tarpeellisuudesta

Oulunkylän kuntoutuskeskus on julkaissut tutkimuksen sotilaallisessa kriisinhallintatehtävässä palvelleiden kokonaisvaltaisen kuntoutuksen ja tuen tarpeesta. Tutkimuksen mukaan tukijärjestelmän koettiin toimivan pääasiassa hyvin fyysisten vammojen ja sairauksien kohdalla, mutta psyykkisen oireilun hoidossa oli kehitettävää oireiden tunnistamiseen, hoitoon ohjaukseen, tukimuodoista tiedottamiseen sekä voinnin seurantaan liittyen. Laissa oleva aikamääre, jonka mukaan traumaperäinen stressihäiriö ja tuhoisaa kokemusta seuraava persoonallisuuden muutos on todettava kuuden kuukauden sisällä palveluksen päättymisestä sekä se, että Valtiokonttori korvaa hoitoa yhden vuoden ajan diagnoosin tekemisestä, näyttäytyivät tutkimuksen tuloksissa ongelmallisina.

Vertaistuki nousi tuloksissa esiin voimavarana, ja usein vain vastaavan kokemuksen omaavan koetaan ymmärtävän vaikeatkin asiat ja pystyvän jakamaan taakkaa – tämä sama kokemus on ollut aikanaan sotiemme veteraaneilla. Vertaistuki tulisikin tunnustaa vahvemmin osaksi virallista tukijärjestelmää, ja sen rahoitus ja järjestämisvastuut sekä varmistaa myös lainsäädäntöä kehittämällä. Muun muassa vertaistuen mahdollistava ryhmämuotoinen kuntoutus puuttuu Valtiokonttorin lakisääteisesti korvaaman kuntoutuksen piiristä, vaikka asiantuntijoiden mukaan tähän todettiin olevan tarvetta.

Kriisinhallintaoperaatioissa palvelleiden tietoisuus eri tukimuodoista oli heikkoa, ja tiedottamista kaivattiin lisää. Aiemmissa suosituksissa esitetyn niin sanotun veteraanikeskuksen, jossa toteutuisi yhden luukun periaate, perustaminen voisi lisätä tietoisuutta tukimuodoista ja niiden luonteesta sekä auttaa palveluihin ohjaamisessa ja niiden järjestämisessä.